

ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТИТЕ НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА И ЧУЖД ЕЗИК И ПРЕДУЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА И ЧУЖД ЕЗИК ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

Пенка Кънева

Настоящото изложение ще разгледа въпроси, свързани с практическата подготовка на студентите от специалностите НУПЧЕ и ПУПЧЕ за преподаване на английски език. В първата му част ще бъдат дискутирани организационни моменти и впечатления от провеждането ѝ в базовите институции на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Във втората му част ще бъде представена анкета с дипломанти от двете специалности. Изложението ще завърши с обобщения, изводи и препоръки.

Стажът по английски език е съществен компонент от първоначалната квалификация на учителите по чужд език. Целта му е да свърже теорията и практиката и да даде възможност за развиване на ефективни педагогически умения, навици и нагласи в разнообразни учебни условия. По тази причина две от формите му – хоспитирането и текущата практика – се провеждат едновременно с формалното академично обучение; при тях се развиват уменията за целенасочено наблюдение и анализ на реални учебни ситуации, за откриване на алтернативни решения на конкретни казуси, за разработване на учебна документация и дидактични материали; за подбор и прилагане на подходящи методи и техники на обучение в зависимост от целите на конкретната педагогическа ситуация по английски език и особеностите на съответната група обучаеми. Третата форма на стажа – преддипломната педагогическа практика по чужд език – е изнесена в блок през последния семестър от академичното обучение, след като студентите успешно са положили изпитите по теоретичните дисциплини. Това е заключителният етап в професионално-педагогическата им подготовка. Той развива уменията за ориентиране в структурата на учебните документи, за подбор и организация на учебното съдържание, за планиране на образователния процес, за аргументиране и отстояване на методическите решения.

Особено ценно във всички етапи на практическата подготовка е взаимодействието на студентите с базовите учители по английски език от ОУ „Бачо Киро” и ЦДГ „1 юни” в гр. Велико Търново, които имат добър педагогически опит и се стараят творчески да интерпретират конкретното учебно съдържание, за да постигнат ефективен образователен процес. Техните професионални умения са модел за самостоятелната дейност на студентите – бъдещи учители по английски език.

Ролята, която има практическата подготовка на студентите за качеството на тяхната предстояща професионална реализация, е безспорна. Положителното ѝ влияние се усеща още след първите усилия за практика в областта на ранното чуждоезиково обучение. Повечето от студентите, в първите курсове от академичното обучение, не виждат връзката между степента на владеене на съответния втори език и добрата учителска практика. Веднага след започването на хоспитирането по английски език те споделят изненадата си от готовността на малките ученици (и дори на децата от детската градина) общуването с тях да се провежда изцяло на езика-цел. Този факт ги мотивира да вложат повече усилия в езиковата си подготовка, а промяната в техните нагласи се констатира периодично от колегите преподаватели по английски език.

С първите опити на студентите да проведат самостоятелно учебни занимания, т.е. след началото на тяхната текуща практика по английски език, се забелязват други положителни промени: от неуверени и плахи, те стават ентузиазирани, не се страхуват да изпробват различни техники и похвати, имат амбицията да изработват подходящи дидактични материали. Тъй като базовото училище „Бачо Киро”, е добре обезпечено технически, студентите се възползват и от предизвикателството да разработват самостоятелно мултимедийни игри и занимания. Това носи удовлетворение на тях самите, на нас – като техни преподаватели, но на първо място: прави общуването им с малките ученици желано, ефективно и атрактивно.

По време на практиките си по чуждия език студентите имат възможност да установят специфичността на преподавателската работа по тази учебна дисциплина. Процесът на езиково усвояване и целта му – формирането на комуникативна компетентност – предполагат висока активност от страна на обучаваните. По тази причина

учителят по чужд език трябва да владее широк набор от техники и подходи за интерактивно обучение, да умее да приобщава към процеса на езиково усвояване и най-неуверените ученици. Това го отличава в голяма степен от учителя по математика или история, за когото предметната компетентност е по-важна от методическите му умения. За голяма част от студентите уникалността на педагогическата квалификация по чужд език става предизвикателство и те споделят силната си мотивираност да си намерят работа точно като учители по английски език.

Изброените до тук впечатления отразяват само едната гледна точка – тази на преподавателите, ангажирани с академичната подготовка на бъдещите учители. За да се разбере и другата гледна точка – тази на практикуващите студенти, беше проведена анкета с дипломанти от специалностите Начална училищна педагогика и чужд език и Предучилищна педагогика и чужд език. Анкетата беше предложена след края на преддипломната им педагогическа практика по английски език в началното училище/детската градина (през 2010 и 2011 г.), а участието в анкетата – доброволно и анонимно. Включиха се 24 студенти. Въпросите в анкетата са три вида: закрити, открити и комбинирани. Публикувани са в Приложение 1, а тук ще бъдат обобщени и анализирани получените отговори.

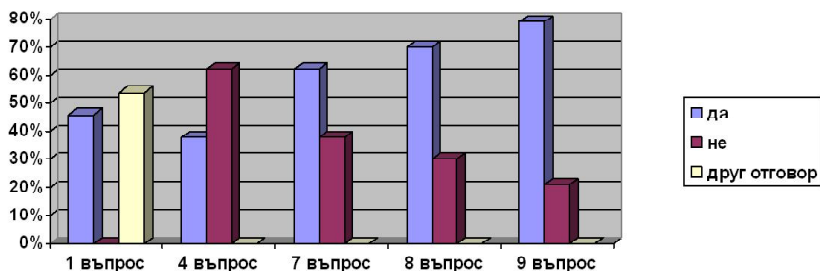
От Диаграма 1, на която са представени графично отговорите на въпросите с алтернативен характер, става ясно, че 46% от студентите одобряват формата на *Хоспитирането*, *Текущата педагогическа практика по АЕ (ТПП по АЕ)* и *Преддипломната педагогическа практика по АЕ (ППП по АЕ)*, а 54% от тях (тези от групата на далите друг отговор) правят препоръка за по-ранно въвеждане на хоспитирането – още в първи курс и ТПП по АЕ – във втори курс (виж отговорите на първия въпрос). Аргументът им е, че „това ще спомогне за разбирането и осъзнаването на Методиката на чуждо-езиковото обучение”, от една страна, а от друга – „че ще имат възможност да се запознаят по-рано със същността на професията”. Освен това мислят, че натовареността на студентите е достатъчна и стимулираща за доброто им представяне, но че продължителността на ТПП и ППП по АЕ следва да е по-голяма. Според тях би била полезна и смяна на базовите училища, защото това би им дало възможност „да се срещнат и с по-неподготвени ученици”.

По-голямата част от анкетиранияте студенти (62%) споделят, че нищо не ги е изненадало в протичането на практиките (виж Диа-

грама 1, отговорите на четвъртия въпрос). Вероятно за изграждането на адекватните им очаквания има принос подготовката им по дисциплините от учебните планове на съответните специалности. Интересна е конкретиката в отговорите на другата група (38%). Те споделят, че са били изненадани от подкрепата на базовите учители, от знанията и любознателността на децата, от „доста добрата им предварителна подготовка”, от големия им интерес към езика. Изненадващи за някои са били и реакциите на учениците, които „не могат да бъдат планирани, за разлика от който и да е елемент от хода на урока/ситуацията”.

От отговорите на седмия въпрос разбираме за какво не са били достатъчно добре подготвени студентите: да попълват училищната документация, да привличат и задържат вниманието на учениците в някои класове, да се справят с лекота със спецификата на учебната дейност в първи клас, едновременно да следят за реда в клас, да предотвратяват шума, да сменят бързо учебните дейности (виж Диаграма 1). Радващо е, че по-голямата част от анкетираните (62%) са били подготвени за всичко, с което са се сблъскали по време на практиките по английски език. Вероятно по тази причина 70 % от тях се чувстват вече готови да работят като учители по английски език в начална училищна/предучилищна възраст (виж Диаграма 1, отговорите на осмия въпрос). Деветият въпрос допълва информацията. Става ясно, че 79% имат желание да започнат работа като учители по английски език на деца след дипломирането си (виж Диаграма 1). Една от причините за привлекателността на тази професия е, че „учителят по английски език има много по-свободно поле за креативна изява, отколкото началният учител, който е ограничен от поставената рамка”, друго обяснение е харесването на езика и на работата с малки деца, а също и на методиката на преподаване на чужд език на деца.

Диаграма 1. Отговори на първи, четвърти, седми, осми и девети въпрос

Когато отговарят на втория въпрос, студентите правят и ретроспективен анализ по отношение на ползите от трите вида практика (виж Таблица 1). Много от тях посочват, че ТПП по АЕ не им е била достатъчна като продължителност, определят я като „голямото изпитание за всеки студент, тъй като преподаденият първи урок може да запали любовта към учителската професия или да отдалечи стажанта завинаги от нея”. Изказва се мнение, че по време на ТПП по АЕ студентът все още не може да види своите грешки и да се самооцени. По тази причина студентите се чувстват по-уверени по време на ППП по АЕ. По време на по-продължителната работа с ученици те преодоляват притеснението си, преподавателските им умения се подобряват, започват да разпределят правилно времето в урока/ситуацията, детайлизират представата си за равнището на предварителните знания и умения на учениците. Други анкетирани споделят, че ППП по АЕ им е дала възможност да оценят равнището си на владеене на английски език и да изпробват своите възможности като преподаватели.

Относно необходимите промени в организацията и провеждането на трите вида практика по английски език студентите са категорични, че ТПП и ППП следва да бъдат удължени, а хоспитирането (или поне няколко урока/ситуации от него) да започне още в първи курс. Има предложение и за намаляване на броя на студентите (по 4-5) в групите по хоспитиране и ТПП (виж Таблица 1, отговорите на третия въпрос).

Таблица 1. Отговори на втори и трети въпрос

Форма на практическо обучение	Втори въпрос – най-полезната практика (повече от един отговор)	Трети въпрос – практиката, чиято организация и формат следва да бъдат променени (повече от един отговор)
Хоспитиране по английски език в НУ/ДГ	10%	30%
Текуща педагогическа практика по английски език в НУ/ДГ	30%	20%
Преддипломна педагогическа практика по английски език в НУ/ДГ	81%	20%
Не са нужни промени	–	30%

За трудностите, които студентите са срещнали по време на практиките по АЕ, разбираме от отговорите на петия въпрос (виж Таблица 2). На 20% им е било трудно да подготвят уроците/ситуациите и план-конспектите за тях, а на 10% – материалите, необходими за преподаване на учебното съдържание. Студентите от Начална училищна педагогика и чужд език обясняват това с учителския учебник – смятат, че той не е достатъчно богат на идеи, методически решения и свързани със съответното учебно съдържание дейности. По тази причина го намират за неподходящ за неопитни преподаватели като тях самите. Неясно им е било и планирането на равнището на урока. За студентите от Предучилищна педагогика и чужд език тази трудност е свързана с липсата на образователни стандарти за преподаване на английски език в предучилищна възраст и произтичащите от това съмнения и неясноти за подходящото учебно съдържание и дейности. За разлика от тези затруднения, свързани със спецификата в дейността на учителя по чужд език, другите посочени трудности могат да бъдат обяснени и отнесени към трудностите на учителската професия като цяло. За 20% проблемно се е оказало публичното говорене и преодоляването на страха от него, а за други 10% – овладяването на дисциплината в класа/групата от деца. 40 % от студентите не са срещнали нито една от посочените трудности.

Таблица 2. Отговори на пети въпрос

Затруднения	Процентно съотношение на студентите, изпитали такова затруднение
Не съм имал затруднения	40%
Изготвяне на материалите, необходими за урока/ситуацията	10%
Подготовка на урока/ситуацията и план-конспекта	20%
Преодоляване на страха от говорене пред аудитория	20%
Овладяване на дисциплината в класа/групата от деца	10%

Отговорите на шестия въпрос не поднасят изненади (виж Таблица 3). Най-голяма роля за успеха им при полагането на формите на практическо обучение по английски език студентите отдават на академичното обучение по дисциплините: Английски език – практически курс, Методика на обучението по чужд език в детска възраст, Лингвистични особености при усвояване на чужд език в детска възраст, Разговорни/комуникативни техники на АЕ.

Таблица 3. Отговори на шести въпрос

Учебни предмети, допринесли най-много за успешното полагане на формите на практическо обучение по АЕ	Процентно съотношение на студентите, посочили тази дисциплина (повече от един отговор)
Английски език – практически курс	80%
Методика на обучението по чужд език в детска възраст	45%
Лингвистични особености при усвояване на чужд език в детска възраст	40 %
Разговорни/комуникативни техники на АЕ	38%
Всички методически дисциплини	20%
Дидактика	20%
Реформаторска педагогика	10%
Развитие на критическото мислене чрез четене и писане	10%

Обобщения, изводи и препоръки:

1. Анкетните данни потвърждават впечатленията, разкрити в първата част на изложението, т.е. преподавателите и студентите мислят в една посока, открояват едни и същи слабости и препоръчват сходни промени.

2. Усилията на преподавателите и студентите, насочени към изграждането на професионалната квалификация на учителя по чужд език на деца, могат да се определят като ползотворни. Това обоб-

шение е следствие от отговорите на последните три въпроса от анкетата. По-голямата част от студентите се чувстват достатъчно добре подготвени и имат готовност и желание да работят като учители по английски на деца.

3. Могат да бъдат направени следните препоръки:

3.1. Сега действащото законодателство ограничава избора на учебен комплекс по английски език до три заглавия. Добре би било учителите да имат по-големи възможности за избор. Тогава базовите учители, съвместно с университетските преподаватели по методика на чуждоезиковото обучение, биха избрали учебен комплекс, който съдържа по-богат на методически решения учителски учебник и предлага по-разнообразни нагледни материали за представяне на учебното съдържание. Това би улеснило практическата дейност на студентите и би повишило качеството на ранното чуждоезиково обучение.

3.2. Формите на практическо обучение за преподаване на английски език да бъдат изтеглени по-напред в курса на академично обучение. Хоспитирането да започва още в първи курс.

3.3. Ако учебният план позволява вариации, да се разшири хорариумът на Текущата педагогическа практика по английски език.

3.4. Да се разработи препоръчително учебно съдържание за обучението по английски език в предучилищна възраст, тъй като то е масово практикувано в рамките на допълнителните форми на обучение в детската градина, но за съжаление не е поставено на научни основи и не е съобразено с тематиката, обема и трудността на учебното съдържание по английски език в началната образователна степен.

Приложение 1:

Анонимна анкета

1. Одобрявате ли формата на *Хоспитирането*, *Текущата практика* и *Преддипломната практика по АЕ* (поставеност във времето – съответно през 6-ти, 7-ми и 8-ми семестър; продължителност; вид и интензивност на ангажиментите и т.н.)? Ако не, конкретизирайте защо?

2. Коя от трите форми на практиката Ви беше най-полезна? С какво?

3. Смятате ли, че трябва да се направят промени в организацията и провеждането на трите вида практика по АЕ? Ако да, какви?

4. Изненада ли Ви нещо в протичането на практиките, какво?

5. Кое Ви беше най-трудно? Как си обяснявате тези затруднения?
6. Кои от учебните предмети, които сте изучавали, допринесоха най-много за успешното полагане на практическите дисциплини по АЕ?
7. Бяхте ли подготвени за всичко, с което се сблъскахте? За какво не бяхте?
8. Чувствате ли се готов да работите като учител по английски език в ПУВ/НУВ?
9. Имате ли желание да станете учител по АЕ? Защо? Какво Ви харесва/не Ви харесва в тази професия?

ЛИТЕРАТУРА

Бижков, 1999: Г. Бижков. Педагогическа диагностика. София. Унив. изд. “Св. Климент Охридски”, 1999.

Бижков, Краевски, 1999: Г. Бижков, В. Краевски. Методология и методи на педагогическите изследвания. София, Унив. изд. “Климент Охридски”, 1999.

Бонева, 2004: Г. Бонева. Професионално-практическата подготовка на студентите-бъдещи начални учители. В. Търново, Бойка, 2004.

Димитрова-Гюзелева, 2007: Св. Димитрова-Гюзелева. Професионална подготовка на учителя по чужд език. София. НБУ, 2004.

Димитрова, Ташевска, 2004: Св. Димитрова, Св. Ташевска. Педагогическо портфолио за стажант-учители по чужд език. София, НБУ, 2004.

ПРАКТИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТИТЕ НАУПЧЕ И ПУПЧЕ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК

ПЕНКА КЪНЕВА

Резюме

Статията разглежда въпроси, свързани с практическата подготовка на студентите от специалностите Начална училищна педагогика и чужд език и Предучилищна педагогика и чужд език за преподаване на английски език. Дискутират се организационни моменти и впечатления от провеждането ѝ в базовите институции на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”; представя се анкета с дипломанти от двете специалности; формулират се обобщения, изводи и препоръки.

PRACTICAL TRAINING OF PRESCHOOL AND PRIMARY
SCHOOL EDUCATION STUDENTS TO TEACH ENGLISH
TO YOUNG LEARNERS

PENKA KUNEVA

Summary

This report presents some issues of practical training of Pre-school and Primary School Education students to teach English to young learners. The main problems of conducting the practical teaching are outlined; results of a recent survey are discussed; some conclusions and recommendations are made.